

Nadhled kritického myšlení

Z knihy Otakara Fundy *Glosy – Fragments* mne nejvíce zaujaly kapitoly zabývající se kritickým racionalismem K. Poppera a H. Alberta, které autor doplnil o svoje postřehy a komentáře. Tedy kritický racionalismus je založen na několika předpokladech. Prvním je, že všechno poznání i jednání je z principu omylné (tzv. falibilismus). Druhý spočívá v tom, že všechny konstrukty, teorie a teze je třeba vystavovat kritickému přezkoušení. Třetí je o „přemostění“ mezi přírodními vědami a humanitními obory (vesměs způsob shody s vědeckým obrazem světa). Poslední zásadou kritického racionalismu je odkaz k realitě na našich interpretacích nezávislého světa.

Z toho vyplývá i další premisa kritického racionalismu jako jakéhosi životního postoje ve smyslu, že všechno je omylné, ale že se dokážeme navzájem opravit a společně nasměrovat k pravdě. A ačkoliv má určité meze, například že přijetím kritického racionalismu si na svoje záda bereme cejch omylnosti, nejistoty a vizi nenaplnitelnosti, jako ve Fundově přirovnání k Sysifovi, kdy člověk kritického racionalismu tlačí kámen do nekonečného kopce (ve smyslu, že nikdy nedosáhne naplnění kriticko-racionálních životních postojů). Vždy tu bude ona omylnost, ale nadto též iracionalita a zkušenost, že pro mnoho lidí je kriticko-racionální přístup nepochopitelný a nemající dostatečnou přesvědčující sílu. Ale jak zdůrazňuje Funda, nic lepšího než kritickou racionalitu zatím nemáme. Ačkoliv to tedy místy působí pesimisticky, nabízí to z mého pohledu důležité konstruktivní momenty, tedy

reflektování omylnosti jako něčeho, od čeho se dá odrazit dál, čímž lze rozevřít mantinely dosažitelného a možného.

Samotné Fundovo doplnění Alberto-va pojetí kritického realismu mi přijde věcné a přiměřené. Například teze o falibilismu nese ve svém základě utvrzení jednoho z konceptu (omylnosti), a tím pádem je logické, že se to zpětně aplikuje na tuto tezi samotnou. Přičemž důležitost tohoto uvědomění není jistě malá, protože nabízí další možnosti a jakýsi pozitivní prvek. Další zádrhel nachází Funda ve druhé tezi, která zní: „*Všechny naše konstrukty, teorie, teze je třeba vystavit kritickému přezkoušení.*“⁴⁴ A to, že kritický racionalismus nerozlišuje argument dostatečného důvodu a konečného zdůvodnění. Přičemž existují případy, kde v konečném zdůvodnění je něco konečné a lze to racionálně přijmout,

⁴⁴ Otakar A. Funda: *Glosy – Fragmenty*, s. 106.

například, že tento brouk má šest nožiček. Mimoto je u této teze další zádrhel v tom, že se kritický racionalismus nevztahuje na veškerou skutečnost a že pod tou skutečností se skrývá další dimenze, která se nesmí opomenout. „*Jsou na světě lidé – a ve srovnání s kritickým racionalismem jich je většina –, kteří svoje postoje a rozhodnutí neargumentují racionálně, nýbrž ne vždy argumentovatelným existenciálním rozhodnutím.*“⁴⁵ Toto upozornění mě potěšilo ze všeho nejvíce, protože všeobecně nemám rád dogmatické postoje. A to, že se přihlíží k něčemu „jinému“, je jistě správné, minimálně ve snaze o pochopení. Čím více se nad touto otázkou zamyslím, tím více se dostávám k tomu, že v těchto případech je důležitá empatie, která minimálně (s trochou štěstí) pomůže v komunikaci s lidmi, pro které

⁴⁵ Otakar A. Funda: *Glosy – Fragmenty*, s. 107.

kritický racionalismus není přesvědčivý. Jak zdůrazňoval Funda: „*I když se jako kritický racionalista nemusím s jejich existencionálním názorem či postojem ztotožňovat, musím jej brát vážně jako skutečnost, která v lidském životě a v dějinách sehrává významnou roli.*“⁴⁶

Fundova kniha se mi moc líbila. Oceňuji, jakým způsobem byla napsána, jednotlivé glosy a kapitoly nesou silné a hluboké myšlenky, které jsou ale srozumitelné. Dokážu si zároveň představit, že se v budoucnu k jednotlivým poznámkám vrátím. Co se týče sebeobohacení, určitě bylo velké. Především představení konceptu kritického racionalismu na různých příkladech, ze kterého jsem získal opravdu hodně. Především z myšlenky o omylnosti, kterou nyní беру více přirozeně a prakticky ve smyslu šance většího poznání, či objevení něčeho nového.

⁴⁶ Otakar A. Funda: *Glosy – Fragmenty*, s. 95.

Kritický racionalismus jako komplex způsobu uvažování nad životem považuji na první pohled za aplikovatelný, obohacující a rozhodně zajímavý. Proto se k tomuto konceptu budu vracet a třebaže více dopodrobna, a to právě i díky Fundovi, kterému se podařilo ho jistým způsobem dostat za jeho hranice a doladit možné zádrhely. Fundovo přemostění či vnesení nádechu ohleduplného, solidárního humanismu minimálně zamezuje možnému konfliktu a mě vnáší do ještě většího hloubání o smyslu života s kriticko-rationálním nadhledem. Na samotný závěr povím jen to, že při čtení některých glos jsem měl vnitřní pocit toho, že některé myšlenky jsou již ve mně obsažené. A právě Funda je svým způsobem vytahoval, zoceloval a vytvářel propojení.

Tomáš Jílek